

УДК 353.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/161-24>**Юдіна С. В.**доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку,
Дніпровський державний технічний університет**Пірогов С. О.**аспірант,
Дніпровський державний технічний університет**Сокіл В. Р.**магістр,
Дніпровський державний технічний університет**Yudina Svetlana, Pirogov Sergey, Sokil Victoria**
Dnipro State Technical University

СТРАХОВІ КОМПАНІЇ ЯК УЧАСНИКИ ПРОЦЕСУ ІНВЕСТИВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У статті зазначено, що постійна взаємодія страхової компанії через інвестування реального сектору є найбільш актуальним завданням для поступального розвитку вітчизняної економіки. Показано, що у промислово розвинутих країнах відношення до страхового ринку визначається як до стратегічного сектору економіки і потужного фактора позитивного впливу на неї. Зазначено, що проблема залучення інвестиційних ресурсів полягає у тому, що великі страхові компанії, які є основними акумуляторами грошових ресурсів, не в змозі організувати повноцінну інвестиційну діяльність із великою кількістю середніх і малих підприємств. Запропоновано спрощену схему комплексної взаємодії учасників процесу інвестування реального сектору економіки, яка базується на фінансових, господарських та змішаних внутрішніх та зовнішніх зв'язках між усіма зацікавленими суб'єктами ринкової економіки. Відповідно до запропонованої схеми, визначено три випадки реалізації запропонованої схеми та реалізації відповідних фінансових інструментів. Надано обґрунтування необхідності впровадження запропонованої схеми як для підприємств реального сектору економіки, так і страхових компаній. Схематично наведено відповідність обсягу інвестицій і ефективності операцій страхової компанії. Визначено основні умови реалізації на практиці запропонованого механізму взаємодії підприємств та страхових компаній. Визначено очікувані переваги для учасників таких схем взаємодії. Запропоновано форму стимулювання процесу інвестування через використання коштів місцевих бюджетів.

Ключові слова: підприємства, страхові компанії, інвестування, реальний сектор економіки, схеми взаємодії, комерційні банки, фінансові ресурси.

INSURANCE COMPANIES AS PARTICIPANTS IN THE PROCESS OF INVESTMENT OF THE REAL SECTOR OF THE ECONOMY

The article states that the constant interaction of the insurance company through investing in the real sector is the most important task for the progressive development of the domestic economy. It is shown that in industrialized countries the attitude to the insurance market is defined as a strategic sector of the economy and a powerful factor of positive influence on it. It is noted that the problem of attracting investment resources is that large insurance companies, which are the main accumulators of cash resources, are unable to organize full-fledged investment activities with a large number of medium and small enterprises. The article proposes a simplified scheme of complex interaction of participants in the investment process of the real sector of the economy, which is based on financial, economic and mixed (financial and economic) internal and external relations between all stakeholders of the market economy. In accordance with the proposed scheme, three cases of implementation of the proposed scheme and the implementation of relevant financial instruments have been identified. The substantiation of necessity of introduction of the offered scheme both for the enterprises of real sector of economy, and the insurance companies is given. The correspondence of the volume of investments and efficiency of operations of the insurance company is schematically given. The basic conditions of realization in practice of the offered mechanism of interaction of the enterprises and insurance companies are defined. The expected benefits for participants of such schemes of interaction are defined. A form of stimulating the investment process through insurance companies of the real sector of the economy through full or partial compensation of the insurance company by local budgets for the lost part of the profit is also proposed. It is noted that the implementation of this scheme of cooperation can be carried out on the basis of an agreement between local authorities, insurance company and enterprise. It is determined that such a policy of local authorities will provide real investment in regional enterprises, growth in production, employment, which in turn will increase tax revenues to the local budget.

Keywords: enterprises, insurance companies, investments, real sector of economy, interaction schemes, commercial banks, financial resources.

JEL classification: L30, G21

Постановка проблеми. У сучасних українських реаліях відносини страхових компаній та підприємств реального сектору щодо інвестування характеризу-

ються як проблемні. Це зумовлено тим, що відсутні дієві механізми переміщення акумульованих ресурсів страхових компаній у реальний сектор вітчизняної

економіки. Тоді як підприємства потребують фінансових ресурсів, але постійно стикаються з їх дефіцитом, комерційні банки, надаючи кошти, вимагають гарантій повернення кредитів і процентів. Окрім того, низька рентабельність підприємств часто не дає змоги використовувати кредити через високі ставки та додаткове навантаження через обов'язкове страхування.

Основними ж перешкодами для отримання необхідних коштів для вітчизняних підприємств є бажання кредиторів отримати доходи в короткі терміни і в максимальному розмірі, відмова від побудови більш складних довгострокових фінансових схем взаємодії, що вимагають від них набагато більшої активності та винахідливості, але приносять відносно менший поточний дохід. Не останню роль у відсутності взаєморозуміння між підприємствами, страховими компаніями і банками грають непрогнозована зміна законодавства та недостатня кваліфікація керівників і співробітників.

На нашу думку, постійна взаємодія страхової компанії через інвестування реального сектору найбільш актуальна для поступального розвитку вітчизняної економіки. Істотні перспективи вдосконалення відносин страхового й реального секторів економіки можуть бути пов'язані зі створенням ділових груп нового типу. Основними принципами їх створення можуть стати відродження комплексу пов'язаних виробничими, технологічними та маркетинговими (збутовими) ланцюжками підприємств і перехід до досить складних схем фінансово-господарської взаємодії, які стабілізували б їхні зв'язки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми страхування підприємств досліджувалися у працях багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних економістів: В.Д. Базилевича, Н.М. Внукової, О.Д. Вовчак, Л.М. Горбач, Ю.М. Журавльова, О.Д. Заруби, М.В. Мниха, В.М. Опаріна, С.С. Осадця, А.М. Поддєрьогіна, В.Й. Плиса, В.В. Шахова, І.Р. Чуй та ін. У наукових дослідженнях вищезазначених авторів діяльність страхових компаній визначена як така, що виконує свою місію у суспільстві, спрямовану, з одного боку, на якісне забезпечення страхового захисту суб'єктів ринкової економіки, з іншого – на створення умов для розширеного виробництва в державі у цілому. Віддаючи належне працям зазначених авторів, слід зауважити, що проблема розроблення збалансованого механізму взаємодії підприємств та страхових компаній в Україні залишається недостатньо розробленою.

Мета статті полягає у подальшому розвитку теоретичних засад забезпечення удосконалення механізму

взаємовідносин страхових компаній і підприємств із метою інвестування реального сектору економіки.

Виклад основного матеріалу. У промислово розвинутих країнах відношення до страхового ринку визначається як до стратегічного сектору економіки і потужного чинника позитивного впливу на неї. Це зумовлено тим, що, по-перше, сам процес страхування є важливим елементом економічного середовища, бо створюються деякі фінансові гарантії стабільності й прибутковості; по-друге, соціальний бік страхових процесів впливає на підвищення рівня життя населення за рахунок забезпечення надійного страхового захисту; по-третє, саме страхування у його розвинутих формах підвищує інвестиційний потенціал і сприяє збільшенню багатства нації.

Як показує страхова практика, компанії, що надають не лише послуги зі страхування, а й різноманітні кредитно-фінансові послуги, займають важливе місце серед інституційних інвесторів [1]. Безсумнівно, перспективи розвитку відносин вітчизняних страхових компаній і підприємств істотно залежать від величини їхнього фінансово-ресурсного потенціалу, тому основною метою формування гнучкої й ефективно працюючої системи взаємозв'язків страхових компаній і промислових підприємств є встановлення відповідності як між розмірами необхідних і наявних інвестиційних ресурсів, так і їх структурою.

Проблема полягає у тому, що великі страхові компанії, що є основними акумуляторами грошових ресурсів, не в змозі організувати повноцінну інвестиційну діяльність із великою кількістю середніх і малих підприємств.

Таким підприємствам і організаціям малого бізнесу також досить складно знайти партнерів серед невеликих комерційних банків, окрім того, вони часто зацікавлені у співпраці саме з великими фінансовими структурами, які можуть запропонувати їм більш вигідні умови. У зв'язку із цим виникає завдання використання потенціалу малих і середніх підприємств як страховими компаніями, так і банками.

Спрощено пропонувану взаємодію страхових компаній і підприємств можна представити у вигляді трьох взаємопов'язаних пірамід, зображених на рис. 1.

На рис. 1 відображено фінансові, господарські та змішані (фінансово-господарські) внутрішні та зовнішні зв'язки між елементами кожної з пірамід.

Символом F відзначено фінансові потоки між однорідними за величиною елементами, що відображають процес інвестування з боку страхових компаній через

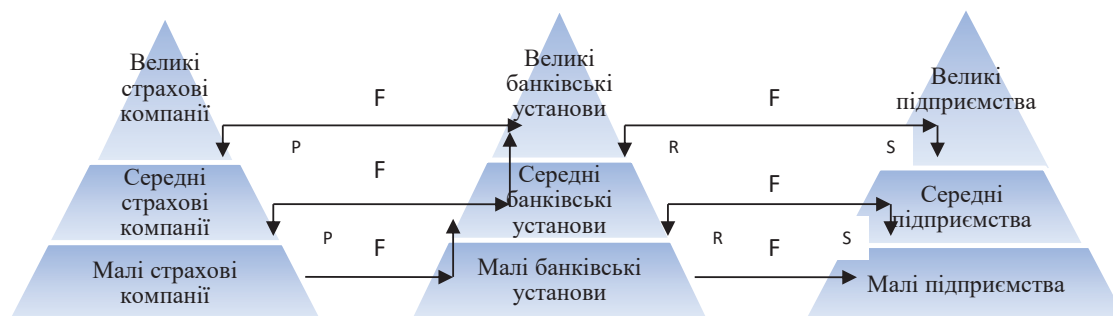

Рис. 1. Спрощена схема комплексної взаємодії учасників процесу інвестування реального сектору економіки

комерційні банки і передбачають зустрічні потоки з повернення отриманих грошових коштів та відсотків за їх використання та інвестиційний дохід страхових компаній. Символом S позначено фінансові потоки від більш великих до більш дрібних підприємств. Ці потоки припускають рух грошових коштів із метою фінансування учасників спільного проекту інвестування в інтересах більшого партнера-кредитора. Символи R і P відображають можливий рух грошових коштів учасників проекту всередині страхової та банківської систем.

Схема передбачає фінансування як промисловості з боку страхових компаній та банків, так і групи середніх і малих підприємств із боку великої промислової структури, що є ядром локальної економічної системи [2].

Узагальнюючи, можна сказати, що взаємодія страхових компаній, комерційних банків і підприємств може сприяти збільшенню обсягів інвестування в реальний сектор економіки. У цьому разі страхові резерви необхідно розглядати як компенсаційні ресурси прямих інвестицій [3].

На рис. 2 схематично представлено три випадки:

1. Ефективність інвестицій підприємства відповідає нижній межі ефективності фінансових операцій. У цьому разі грошові ресурси можуть потрапляти в реальний сектор (область Inv), але в обмеженому розмірі (оскільки перевага фінансових операцій очевидна).

2. Є розрив S між ефективністю інвестиційних та фінансових вкладень; даний випадок найбільш

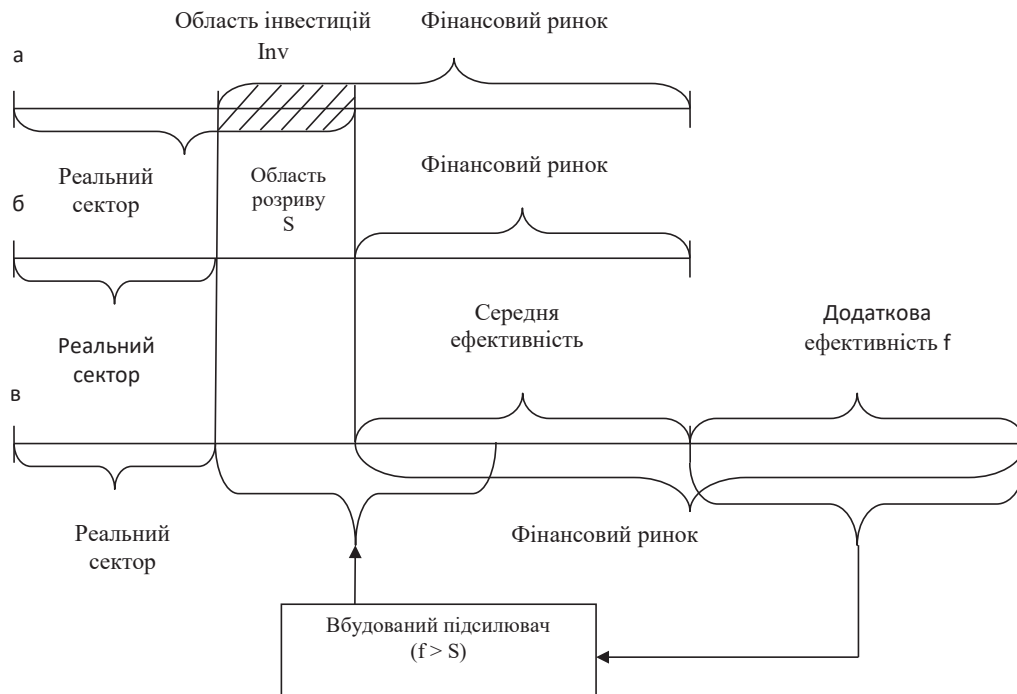
типовий, і йдеться саме про способи ліквідації таких розривів.

3. У систему «підприємство – страхова компанія» вбудований спеціальний фінансовий інструмент f , що зумовлює існування області додаткової ефективності та компенсуючий її розрив ($f > S$). Цей інструмент дає змогу активізувати зв'язок між фінансовим і промисловим секторами національного господарства.

Зрозуміло, що підприємства зацікавлені у впровадженні таких механізмів та фінансових інструментів, бо постійно потребують грошових коштів, тоді як страхові компанії, як правило, не бажають зменшувати обсяги своїх прибутків через направлення їх на компенсування підприємствам.

Водночас, якщо виходити з теорії взаємозв'язку ефективності та часу прийняття управлінських рішень, можемо зазначити, що збільшення обсягу інвестицій в економіку з часом призведе до поживлення економічних процесів та збільшення прибутків страхових компаній. Та, навпаки, скорочення реального сектору поступово призведе до зниження ефективності фінансових операцій.

Тобто розширення виробничих інвестицій сьогодні забезпечать сталий та стабільний прибуток (область інвестицій Inv) страховим компаніям. Основною умовою такого механізму є забезпечення прийняттого (середнього) рівня прибутковості (ефективності) фінансових операцій, який даватиме змогу підтримувати необхідний рівень конкурентоспроможності компанії на страховому ринку.

а – відсутність розриву і наявність області інвестицій Inv ;

б – наявність розриву S ;

в – вбудований інструмент із додатковою ефективністю ($f > S$).

Рис. 2. Схема відповідності обсягу інвестицій та ефективності операцій страхової компанії

Основними умовами реалізації на практиці запропонованого механізму взаємодії є:

1. Формування взаємовідносин між вітчизняними підприємствами та фінансово-кредитними інститутами для забезпечення їх тривалого взаємовигідного співробітництва, виконання домовленостей за погодженим механізмом дій (алгоритмом) та впровадження інноваційних фінансових інструментів.

2. Формування нової дієвої системи державного регулювання та підтримки діяльності страхової компанії в інвестиційній сфері.

Система державної підтримки повинна включати набір податкових пільг і преференцій, що сприятимуть активізації акумуляційно-інвестиційної діяльності вітчизняних страхових компаній.

У цілому ж необхідне створення гнучкої, адаптивної системи оподаткування страхових компаній, що сприятиме розширенню обсягів інвестування у застраховані ними підприємства.

Інша форма стимулювання процесу інвестування через страхові компанії реального сектору економіки може реалізовуватися через повну або часткову компенсацію страхової компанії місцевими бюджетами недоотриманої частини прибутку. Реалізацію цієї схеми співробітництва може бути здійснено на основі угоди місцевих органів влади, страхової компанії та підприємства. Така політика місцевих органів влади забезпечить реальні інвестиції в регіональні підприємства, зростання обсягів виробництва, зайнятість населення. А це, своєю чергою, забезпечить збільшення податкових надходжень до місцевого бюджету.

Таким чином, у рамках реалізованої державною макроекономічної політики стимулювання економічного зростання та здійснення структурної перебудови реального сектору особлива увага повинна приділятися проблемі інвестування вітчизняних підприємств.

Принципову схему взаємодії сторін у процесі інвестування підприємств наведено на рис. 3.

Суттєву допомогу під час розроблення й впровадження подібних схем можуть надати методи економіко-математичного моделювання інвестиційної стра-

тегії страхових компаній і підприємств, що дають змогу погоджувати економічні інтереси всіх учасників даного процесу і страхування підприємницьких ризиків.

Очікувані переваги для учасників цих схем полягають у такому [4; 5].

Для підприємства:

- отримання фінансової підтримки для розвитку;
- одночасне страхування ризиків;
- урегулювання взаємовідносин із місцевим бюджетом і позабюджетними фондами; отримання на певний період пільг і преференцій від органів влади.

Для місцевих органів влади:

– розвиток виробничої та пов'язаної з нею інфраструктури, формування бюджетів і позабюджетних фондів за рахунок збільшення відрахувань діючих підприємств;

– зняття соціальної напруги шляхом відкриття нових і поповнення раніше існуючих робочих місць, стабілізації величини і своєчасності видачі заробітної плати працівникам;

– розвиток перспективних місцевих виробничих і соціальних програм.

Для страхових компаній:

– формування довгострокових партнерських відносин із підприємствами;

– розміщення значних за обсягом ресурсів із прийнятною дохідністю;

– оптимізація ризиків шляхом диверсифікації страхового портфеля за галузями реального сектору і фінансової системи;

– використання додаткових гарантій органів державної влади.

Отже, проблеми взаємодії страхової системи і реального сектору економіки та можливі шляхи їх вирішення пов'язані з інтеграцією виробничих і страхових структур у деякий єдиний комплекс, який потребує обов'язкового формування стратегії розвитку та який узгоджує інтереси всіх учасників, котрі в нього входять, а доповнюючими елементами цього комплексу (елементи зовнішнього середовища) є структури державного управління.

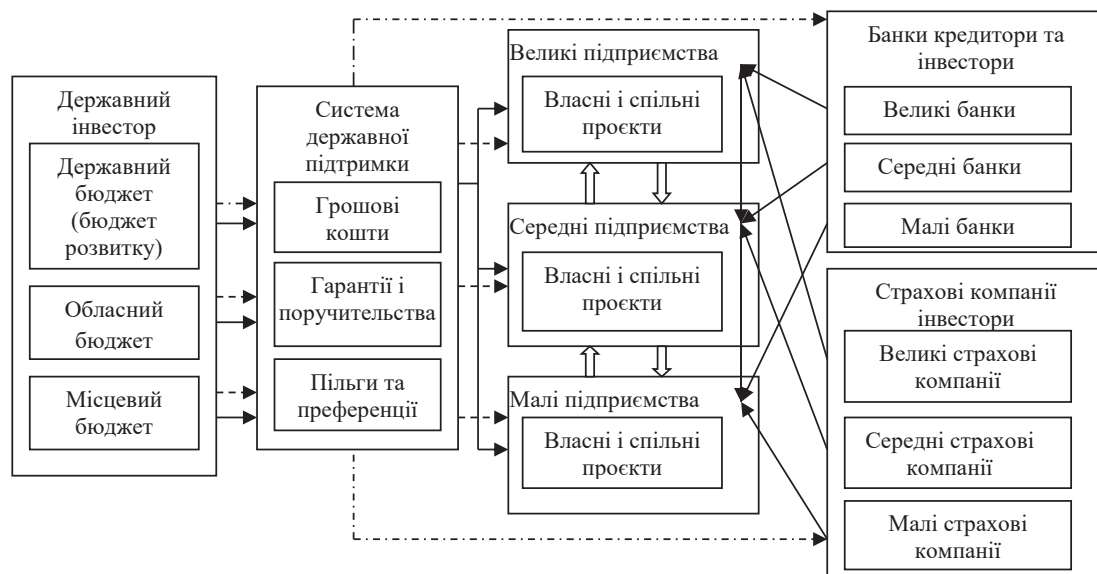

Рис. 3. Принципова схема взаємодії сторін у процесі інвестування підприємств

Таким чином, дані напрями означають фактичне втілення низки заходів із подолання бар'єрів між реальним і страховим секторами економіки й у цілому відповідають принциповій схемі взаємодії учасників ринку у процесі інвестування підприємств.

Висновки. В економічних реаліях процес взаємодії страхових і промислових структур знаходить утілення в практичній діяльності керівників підприємств та страхових компаній, а також менеджерів вищої і середньої ланок, проте їх співпраця і порозуміння у сфері прийняття взаємовигідних фінансово-промислових рішень не завжди є ефективним потенціалом.

Необхідне розроблення загальної стратегії розвитку, що враховує інтереси обох секторів і буде пов'язане зі створенням ефективних економічних механізмів взаємодії страхових компаній та підприємств, що призведе до збільшення портфелів страхових компаній і спрямує їхню діяльність у русло загальносвітових тенденцій.

Розроблені напрями взаємодії страхових компаній і вітчизняних підприємств на основі руху страхових коштів на інвестування застрахованих підприємств дадуть змогу ефективно працювати усім суб'єктам такої взаємодії, особливо малому та середньому бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Машина Н.І. Міжнародне страхування. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 504 с.
2. Ротова Т.А. Страхування : навчальний посібник. Київ : Київ нац. торг.-екон. ун-т., 2001. 400 с.
3. Коник О.В. Анализ функционирования субъектов реального сектора экономики Украины. *Економіка і регіон*. 2010. № 1 (24). С. 40–47.
4. Егорова Н.Е., Смудов А.М. Финансовый инжиниринг в системах интеграции банковского и промышленного капитала. *Финансовый бизнес*. 1997. № 11.
5. Егорова Н.Е., Смудов А.М. Модели и методы анализа финансовых инструментов кредитной политики банка и динамики его развития в условиях переходного периода. *Финансовый бизнес*. 1997. № 12.

References:

1. Mashyna N.I. (2006) Mizhnarodne strakhuvannia [International insurance]. K.: Tsentr navchal'noi literatury. 504 s.
2. Rotova T.A. (2001) Strakhuvannia. [Insurance]. Navch. Posibnyk. K.: Kyiv nats. torh.-ekon. un-t., 2001. 400 s.
3. Konyk O.V. (2010) Analyz funktsyonyrovanyia sub'ektiv real'noho sektora ekonomyky Ukrainy [Analysis of the functioning of the real sector of the economy of Ukraine]. *Ekonomika i rehion*. P.: PoltNTU. 2010. n. 1(24). pp. 40-47.
4. Ehorova N.E., Smulov A.M. (1997) Fynansovyy ynzhynrynh v systemakh yntehratsyy bankovskoho y promyshlennoho kapytala [Financial engineering in the systems of integration of banking and industrial capital]. *Fynansovyy byznes*. M., n. 11.
5. Ehorova N.E., Smulov A.M. (1997) Modely y metody analiza fynansovykh ynstrumentov kredytnoy polytyky banka y dynamyky eho razvytyia v uslovyiakh perekhodnoho peryoda [Models and methods of analysis of financial instruments of the bank's credit policy and the dynamics of its development in the transition period]. *Fynansovyy byznes*. M., n. 12.